

GÖÇ VE MEDYA

Bu haftanın konuşmacı konuğu Bahçeşehir Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Can ERTUNA idi. Seminer gündemimizi, Göç ve Medya oluşturdu.

21. yüzyılın en belirleyici küresel sorunlarından biri olan göç, özellikle kitlesel zorunlu göç hareketleriyle birlikte hem ulusal politikaları hem de toplumsal yapıları doğrudan etkilemektedir. Türkiye, 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaşın ardından milyonlarca mülteciye ev sahipliği yapan bir ülke olarak bu dönüşümün merkezinde yer almıştır. Göç olgusunun bu denli geniş çaplı yaşandığı bir bağlamda, kamuoyunun konuya dair algısı ve tutumu, büyük ölçüde medya aracılığıyla şekillenmiştir. Medya, yalnızca haber iletme işleviyle sınırlı kalmayan, aynı zamanda olayları çerçeveleyen, anlamlandıran ve toplumsal söylemi biçimlendiren bir güçtür. Bu bağlamda, Türkiye’de medyanın göçmenleri nasıl temsil ettiği; bu temsillerin zaman içinde nasıl değiştiği; kutuplaşma, siyasal konjonktür ve toplumsal algıyla nasıl ilişkilendiği kritik sorular olarak karşımıza çıkmaktadır.

Medyanın haberleri yalnızca iletmekle kalmadığı, aynı zamanda onları belli bir biçimde "çerçevelediği" (framing) kuramsal olarak uzun süredir tartışılan bir gerçektir. Bu bağlamda mültecilerin “yardıma muhtaç mağdurlar” mı yoksa “tehdit unsurları” mı olarak sunulacağı medya çerçevesiyle doğrudan ilişkilidir. Suriye iç savaşının başlamasıyla birlikte Türkiye’ye yönelen ilk göç dalgası sırasında, medyada daha çok insani söylemler hâkimdi. Suriyeli mülteciler genellikle “mağdur”, “mazlum”, “korunması gereken insanlar” şeklinde temsil edildi. Bu dönemde hükümetin politik söylemi de bu çerçevede ilerledi. “Misafir” kavramı sıkça kullanılmakta; İslam kültüründeki “ensar-muhacir” benzetmeleriyle dini-manevi bir sorumluluk duygusu inşa edilmeye çalışılmaktaydı. Bu çerçevede mülteciler, Türkiye'nin dini ve kültürel kodlarına uygun bir merhamet ve dayanışma anlayışıyla karşılandı. Ancak bu temsil biçimi kalıcı ve yapısal bir entegrasyon politikasına dönüşemedi. Mültecilerin statüsü, hakları, sosyal hizmetlere erişimleri konularında belirsizlik sürerken, kamuoyundaki “geçicilik” algısı, sürecin yönetimini zorlaştırmaya başladı.

İlerleyen süreçte, özellikle mültecilerin sayısındaki artış, sosyal hizmetlerin üzerindeki baskı, işgücü piyasasındaki rekabet gibi unsurlar kamuoyunda olumsuz algıların ortaya çıkmasına neden oldu. Bu süreçte medya söylemleri de önemli bir dönüşüm geçirdi. Suriyeliler, giderek daha fazla “ucuz işgücü”, “kayıt dışı çalışan”, “kültürel olarak farklı” ve hatta “suç potansiyeli” taşıyan bireyler olarak resmedilmeye başlandı. Bu çerçeve, mültecilerin maruz kaldığı dışlayıcı politikaların ve toplumsal ayrımcılığın meşrulaştırılmasına hizmet etti. Bu dönüşüm yalnızca içerikle sınırlı kalmadı; aynı zamanda kutuplaşmış medya ortamında farklı siyasi kamplara yakın medya kuruluşları, mültecileri kendi politik çıkarları doğrultusunda kullanmaya başladılar. Bazı medya organları hükümeti destekleyen bir çizgide göçmen politikalarını savunurken, bazıları bu politikaları iç

politikada bir eleştiri aracı olarak kullandı. Bu durumun belki de en önemki sebebi Türkiye’de göç yönetiminden de ziyade medyadaki sahiplik sorunudur.

Türkiye’de siyasal kutuplaşma, son yıllarda medya alanında ciddi bir yankı bulmuştur. Medya kuruluşlarının büyük çoğunluğu ya hükümet yanlısı ya da muhalif çizgide pozisyon alırken, tarafsız ve çoğulcu habercilik anlayışı büyük ölçüde zayıflamıştır. Bu kutuplaşma, göç konusunun da objektif tartışılmasının önüne geçmiştir. Mülteciler, her iki tarafta da çoğu zaman gerçek hikâyelerinden ve insani durumlarından bağımsız olarak siyasi ajandaların nesnesi haline gelmiştir. Ayrıca haber merkezlerinde gazetecilikte uzmanlaşma alanlarının kaybolması, mültecilik, insan hakları, uluslararası hukuk gibi konuların derinlemesine işlenmesini zorlaştırmış; bu durum, yüzeysel, sansasyonel ve zaman zaman manipülatif haberciliğin artmasına neden olmuştur. Özellikle mültecilerle ilişkili suç haberlerinde çoğu zaman yeterli araştırma yapılmadan etnik kimliklerin vurgulanması, mülteci karşıtı tutumların yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır. Öte yandan, Türk kamuoyunda, ana akım medyaya olan güvenin azalmasıyla birlikte bireyler sosyal medyaya yönelmiş, ancak bu platformlar çoğu zaman bilgi kirliliği ve dezenformasyonun yoğunlaştığı mecralar haline gelmiştir. Mülteciler hakkında kasıtlı olarak üretilen yalan haberler, sosyal medyada hızla yayılmakta ve kamuoyunu doğrudan etkilemektedir.

Ek olarak, 2016 yılında Avrupa Birliği ile Türkiye arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması, göçmenlerin yalnızca sosyal değil aynı zamanda siyasi bir araca dönüştürüldüğünü gözler önüne sermektedir. Bu anlaşma, Türkiye’nin mültecileri Avrupa’ya karşı bir pazarlık unsuru olarak kullandığı yönündeki eleştirileri beraberinde getirmiştir. Bu süreçte hükümetin mülteci politikalarını şeffaf bir biçimde kamuoyuna sunmaması, halk arasında güvensizliği artırmış, mülteci karşıtı söylemlerin daha kolay yayılmasına neden olmuştur.

Sonuç olarak, Türkiye’de göçmenlerin sağlıklı bir biçimde topluma entegre edilebilmesi için medyanın rolü hayati önemdedir. Bu kapsamda medya politikalarının yeniden yapılandırılması, özgür ve çoğulcu bir medya ortamının inşası, gazetecilikte uzmanlaşmanın teşvik edilmesi ve medya okuryazarlığının toplumsal düzeyde artırılması gerekmektedir. Özellikle ekonomi politiğın medya içeriklerine etkisinin daha iyi analiz edilmesi, hangi haberin neden ve nasıl üretildiğini anlamak açısından kritik bir gerekliliktir. Ayrıca haberlerde mültecilerin fail olarak değil, özne olarak konumlandırılması, mülteci seslerinin doğrudan medya içeriklerine taşınması, insan hakları temelli haberciliğın geliştirilmesi, sosyal kutuplaşmanın azaltılmasına katkı sağlayacaktır.